

Szent István Intelmeinek üzenete¹

Szent Istvánról beszélni most, ezer évvel koronázása után, és itt, ebben a városban, ahol a nagy királyt eltemették, azt hiszem a Honismereti Akadémia egyik fontos kötelessége. Ahhoz, hogy megértsük az Intelmeket, amit fiához írt, vissza kell tekintenünk személyére. Arra a képre, amit a magyarság kialakított róla, és arra a képre is, amit a történészek alakítottak ki róla. Arra vállalkozom, hogy ezt a megrögzött torz képet kicsit helyreigazítsam. Nem a saját gondolataimmal, hanem a tudomány eredményeivel. Szent István alakja úgy él történelem-könyveinkben, mint aki zseniális politikusként fölismerte, ha a magyarság nem telepszik le, nem veszi fel a kereszténységet, akkor ugyanarra a sorsa jut, mint az avarok és a hunok. Tehát a politikai felismerés után kemény kézzel – idézem a nem egy könyvben megjelenő képet – karddal és kereszttel megkeresztelte ezt a nyakas magyar népet, papokkal megtanította a földművelést és bevezette az európai népek közösségébe.

Ezt a gyakran visszatérő képet azért is érdemes jobban szemügyre venni, mert mostanában nem egy helyen halljuk és olvassuk, hogy kereszténységünk nem egyeztethető össze a magyarságunkkal. Könyvek jelennek meg arról, hogy a magyarság elvész, mert ráerőszakoltak egy hitet, ami nem felel meg neki; egyetlen megoldás van, vissza kell térni őseink hitéhez. Nem akarom megnevezni a közírót, aki ilyen címmel könyvet is írt. Három évvel ezelőtt egy történész képviselő a Szent István napi ünnepségen azt mondta: zseniális uralkodó, ha ő nincs, és kemény kézzel nem fordítja meg a nomád magyarok életformáját, nem kereszteli meg a magyarokat, akkor eltűntünk volna, már nem lenne helyünk Európában, mint ahogy eltűntek a hunok és az avarok.

Mi az igaz ebből? Első pillanatra talán úgy tűnik, lerombolok egy képet és kisebbítem Szent István érdemét, de hallgassák végig.

Igazi érdemei sokkal nagyobbak, mint amit így, ilyen egyszerűen és nagyon sokszor visszatérően a fejünkbe vertek, ha szabad ezt a kifejezést használnom. Pedig a régészet és a nyelvészet tanulsága szerint a földművelést a magyarság nem a Kárpát-medencében tanulta meg. Ezek már közhelynek számítanak, mégis megjelennek, még ma is, díszkiadású könyvek, amikben arra utalnak, hogy minden, ami a magyarság számára letelepült életmóddal volt kapcsolatos, másoktól tanulta, és csak generációkkal letelepedése után tanult meg egyenesen járni az eke után. Nem igaz! A nyelvészet megdönthetetlenül bizonyítja azt, hogy mind a földművelésnek, mind a szőlőművelésnek és gyümölcsészetnek honfoglalás előtti a szókincse. Ha itt tanultak volna meg a szőlőművelést és a borkészítést, akkor ezek a szavak vagy szláv, vagy német, vagy olasz, latin eredetűek lennének. De nem azok! Mint ahogy nem azok a földművelésnek a szavai sem: *eke szánt, sarló, arat, köles, búza, árpa* és így tovább.

Mondhatják, hogy a bort, meg a szőlőt úgy raboltak. Mert a *nomád* szó környezetünkben, főleg a szlovákoknál, a tankönyvekben – a németországi tankönyveket is beleértve – annyit jelent, mint rabló. Tehát ha bor szavunk volt is, nem biztos, hogy mi termeltük. De a *bor* mellett ott van a *szőlő* szavunk, a *szűr* (mint a bornak a leszűrése, a szűret), a *metsz* szavunk, a *söprű* (a bor alja), mind honfoglaláskor előtti és nem itt sajátítottuk el. S ha ez nem lenne elég, akkor maguk a szőlőfajták is támpontot nyújtanak. A magyarországi szőlőfajták két nagy csoportba oszthatók. Van a borszőlőnek, a Vitis viniferának egy orientális, illetve egy occidentalis alfajtája, mint pl. Fekete tengeri, vagy kaukázusi. Ezek a fajták onnan származnak, és vannak olyan szőlőfajták, amik nyugatról kerültek ide. Legjobb boraink, többek közt pl. a furmint eredete keletre mutat, valahol Kaukázus vidékére. Első okleveleink is arról tanúskodnak, hogy már akkor nagy szőlőterületeket adományozott a király.

Ezeket a nyelvészeti adatokat megerősítik a följegyzések és a régészeti leletek. Szép emlékezetű László Gyula mutatott rá, hogy a Szvatopluk monda cseh változatában szerepel az a rész, miszerint Szvatopluk nagyon örült, hogy a magyarok bebocsátást kérték az ő birodalmába, mert most legalább jó földművelői lesznek. Ez azért érdekes, mert utána a cseh krónikák és később a cseh történetírók – élükön Palackival, a múlt század nagy cseh hazafiával – nem győzték hangoztatni a magyarok rabló, nomád és kegyetlen voltát. Nemrég megjelent egyháztörténeti

¹ Elhangzott 2000. július 7-én Székesfehérváron, a XXVIII. Honismereti Akadémián.

munkában egy szlovák származású római professzor, I. M. Vesely azt írja, hogy a magyarok mindenkit kiirtottak, aki eléjük került, hogy a helyükre telepedhessenek.

Amikor vannak, akik a kereszténységet és a magyarságot szembe állítják, akkor nagyon jó municiót kaphatnak az ilyen iratokból.

Megismételtem: nem Szent István tanította meg a földművelésre a magyarokat, sem a szőlőművelésre, de még az iparra sem. Igaz, hogy Pulszky Ferenc, (akinek tiszteletére a muzeológusok, könyvtárosok, levéltárosok egyesületet alkottak) azt írja 100 évvel ezelőtt, hogy nincs magyar ipartörténet és művészettörténet, mert a magyar harcos fiak nem foglalkoztak ilyesmivel; az itt talált és ide betelepített idegenek, azok foglalkoztak iparral és művészetekkel. Ezzel szemben történeti feljegyzések bizonyítják, hogy a XIII. században az angol király Magyarországra küldi a tímárjait, hogy tanulják már meg azt a híres magyar módra való bőrkikészítést. A honfoglalás kori ötvösművekről, ezüstművekről és a nemrégén tucajtával feltárt 960-as évekre pontosan datálható somogyi és vasi vasöntő műhelyekről nem is beszélek most. De úgynevezett koronázási palást is itt készült és az európai textilművészet remekének nevezhetjük.

Sorolhatnám tovább az érveket, az adatokat arra, hogy mennyire hamis ez a rólunk kialakított kép. Persze visszakutakodhatunk, hogy honnan ered ez. Abból a korból ered, amelyikből a magyarság megosztottsága. Mert a magyar történelem ebből áll: megosztottság és csodálatos összefogás váltakozása. A megosztottságot mindig meg is ideologizálták! Annak idején Werbőczy leírta, hogy a honfoglaló magyarok utódai a magyar nemesek, és mindenki más, tehát a magyar nép, a jobbágság az itt talált, legyőzött, szolgaságba taszított népek utóda. Ezzel az országglakók 96 %-át tagadta ki a magyarságból.

A másik hamis föltételezés Szent Istvánról az, hogy erőszakkal keresztelte meg a magyarságot. Aki 1996-os esztendőben a Nemzeti Múzeumban kiállított honfoglalás kori régészeti anyagot végignézte, láthatta, hogy mintegy húszegynéhány leletegyüttes volt kiállítva. Ezekben összesen 12 keresztet számoltam meg. Pedig nem külön tárgyakat, hanem leletegyütteseket állítottak ki. Tizenkét kereszt van tehát a honfoglalás korában eltemetett sírokból összeállított kiállítás húszegynéhány sírjában. Ezek közül négy olyan, amelyik ereklyetartó, tehát felnyitható a teteje, benne valamilyen ereklyét lehetett rejtetni. A keresztény gyakorlat szerint szent mise áldozatot csak vértanúk ereklyéi felett lehet bemutatni. Van olyan kereszt, amin Krisztus testét is ábrázolták, és van olyan is, ami a tarsoly ezüst lemezére volt poncolva. Mindezek bizonyítják, hogy a kereszténység ismert volt a magyarság körében, és nem Szent István ismertette meg velünk. Hiszen István nagyapja, az erdélyi Gyula már keresztény, és Erdélyben keresztény püspök is volt. Igaz, hogy ez a kereszténység Bizánc felől érkezett, de akkor még nem következett be az egyházszakadás. Lehel és Bulcsú, akiket kivégeztek az ausburgi csatavesztés után, már keresztények voltak. Számos más, írott bizonyítékunk van a magyarság körében a kereszténység meglétére.

István az *egyházszervező*, akkor, amikor a kereszténység mélypontján volt Európában. A kereszténységet politikai, hatalmi eszközként használták fel. Főpapok, világi urak hatalmát és rangját követelték maguknak, maga a császár pedig olyan jogokat, amik csak a főpapot vagy a pápát illették volna meg. Ahogy Szent Adalbert, akit három nemzet – a cseh, a lengyel és a magyar – vall saját szentjének és hitépítőjének, mondta az akkori Európa keresztény egyházáról, hogy az nem kereszténység, hanem a barbárságnál is rosszabb. Mikor a német-római császár ebbe a kereszténységbe akarja bekebelezni Magyarországot is, megírta azt a szöveget, ami szerint a magyarok fejedelmét nemcsak főlesketik királlyá, hanem arra is, hogy vazallusként aláveti magát a német-római császárnak a kereszténység nevében.

Szent István a kereszténység első reformációjának tekinthető clunyi reform híve lett, és személyesen levelezett a clunyi apáttal. Gizella és testvére Henrik is ennek a clunyi szellemnek a képviselői voltak: egy tisztultabb, a kereszténységet komolyan venni kívánó mozgalom ez.

Az Imre fiához írt Intelmeknek is ez a forrása. Sokat foglalkoztak, sokat írtak az Intelmekről. Már a múlt században több, egymásnak ellentmondó, egymással vitatkozó írás jelent meg. Legutóbb Szűcs Jenő és Györffy György foglalkozott nagyon tárgyilagosan és őriási összehasonlító anyaggal. Végső megállapításuk erről az írásról az, hogy nem a Karolin-korban, mai Francia földön kialakult, a királyok feladatait összegező „királytűkrök”

egyszerű másolata. Az Intelmek sajátos egyéni mű, amely egy más térségben kialakult helyzet ismeretét és problémáit tükrözi. Szerzője valószínűleg –, hiszen erre nincs semmiféle pontos adat – maga Szent István, aki Asszrikkal együtt fogalmazta és írta le a szöveget. A gondolatokat, az eszmét Szent István adta, a megfogalmazás talán az írásban jártasabb tudós főpap munkája. Átsüt rajta a személyesség. Többször megszólítja a fiát, „szerelmes fiam, aki pépes és lágý ételeket eszel, és nem viseled a háborúknak a fáradoalmait, amire én kényszerültem, mondom neked.” Többször fölkiált a tanítás közben, „hogya ezt nem teszed, akkor szétszórod azt, amit összegyűjtöttem...” Személyes vallomás is az Intelmek, érdemes lenne végigmenni minden során, de most talán három, legtöbbit vitatott, és számunkra mégis a legtöbbet mondó részletet ragadná ki.

Miután az egyházzól, a főpapokról, főemberekról, főtanácsról írt, a vitézekről írja le a következő sorokat – több mint hétszáz évvel a nagy francia forradalom előtt – *minden ember egyformának, egyenlőnek születik, csak az alázat emelhet embert másik fölé, és a gőg alázhat meg valakit.* Természetesen nem a francia forradalom mondja ezt ki először, hanem a keresztény tanítás lényege, de hogy ez egy állameszmét körvonalazó, államelméleti műbe belekerült, önmagában is jelentős tény. De nem elég az hogy az Intelmekben többször visszatér erre István. Nem elegendők a szavak, a kijelentett elvek, tettek is kellene. Az igaz utat ő valóban tettekel járta. Az Intelmek mellé ugyanis oda kell képzelnünk nem csak törvényeit, dekrétumait, hanem Szent Istvánnak az életét is, amiben hű volt azokhoz az elvekhez, amiket leszögezett. Személyében megvalósította az igazságos, a kegyes és békeateremtő király, a rex justus pius et pacificus mintaképét.

A másik részlet, amit az utóbbi időben nagyon sokat emlegettek és vitattak is, aminek a befejező sora így hangzik, *mert gyenge és esendő az egynyelvű és egyszokású ország.* Történészek természetesen óva intenek attól, hogy ezt a nemzetiségi politika alapjának tegyük. Ebben az időben erről még szó sincsen. Szűcs Jenő veszi észre, hogy az Intelmekben egyetlen említés sincs nemzetről. A genus felelt volna meg a latinban a nemzet szónak, de nincs benne, ehelyett az ország alattvalóiról, a korona alattvalóiról van szó. Hiszen ő valóban egy több nyelvű – mert akkor még nem beszélhetünk mai értelemben nemzetiségről – ország fölött uralkodott. Ezt a kitételt, a történészek szerint, nem az itt talált népekre és a befogadott népekre kell érteni, hanem a királyi udvarba hívott, idegen népekből való főpapokra és előkelő urakra. Akik – ahogy az Intelmek fogalmaz – *koronád fényét emelik. Jól bánj velük, hogy inkább nálad legyenek és ne másutt, és ezzel gőgjüket is megtöröd.* Mintha benne lenne ebben az Intelmekben az, hogy aki Nyugatról jön, azt hiszi, a Lajtán túl barbár országba került, amelyben nyereg alatt puhított húst esznek az emberek. Ez a passzus tehát ebben a szöveggörnyezetben természetesen elsősorban a behívott főpapok és lovagok idegenségéről beszél, akiket be kell fogadni, akikkel jól kell bánni. De ezek a lovagok nem egyedül jártak, hanem nagyszámú kísérettel. Pontosan tudjuk, hogy a Hédervári család őse, aki Hamburg környéki kereskedő és előkelő lovag volt, egész szolgánépével érkezett, és Csallóközben, a mai Hédervár környékén nagy birtokot kapott, ahol letelepítette a maga embereit. A többi urak sem egyedül jöttek. A korai helynevek bizonyítják, hogy a nagy betelepítések, tehát még a XIII. század előtt – mielőtt még megindult volna a szepességi, vagy az erdélyi szászok letelepítése – vannak itt idegen eredetű falvak. Az ilyen helységevek, mint Németi, Oroszi, Lengyel, Tóti mind ezekre a telepekre utalnak. Van még egy passzus az Intelmeknek, ami határozottan arról szól, hogy ez a Magyarország, a központi államérdeket szolgáló, azt el nem áruló, nem másfele kacsingató és másfele dolgozó népek igazi hazája lehet, és abban a jövevények *megtarthatják hagyományait.* Ez a passzus úgy szól, mint egy felkiáltás: *mely görög igazgatná, kormányozná a latinokat görög szokás szerint, s mely latin a görögöket latin szokás szerint?* Az van ebben a mondatban, hogy milyen esztelenység lenne a görögöket latin szokások szerint igazgatni. Akárhogy nézzük ezeket a sorokat, arról szólnak, hogy itt egy olyan ország épült, ahol mindenki megtarthatta egyéniségét és kultúráját, és a központi hatalom, az államszervező, amely ezt a népközösséget megvédte és politikai integritását megvalósította csaknem ezer éven keresztül, a magyarság volt, mely nem törekedett arra, hogy eltörölje a hagyományait.

Hévizi Józsa munkájaként nagyon szép gyűjtemény jelent meg, a különböző magyarországi népek autonómiájának írásbeli emlékeiről. Ezek természetesen később keletkeztek, hiszen először csak szóban éltek. A királyi rendeletek és ítéletek tekintetében csak III. Béla korában vált általánossá az írásbeliség, de sokkal korábbról is vannak azért már feljegyzések. Ezekből

tudjuk, hogy az árpási *ius bisseonorum*, „a besenyő jog” az eszerint letelepült besenyőknek megadja nemcsak az önkormányzatot, hanem azt is, hogy *saját törvényeik és szokásaik szerint adózzanak*. Mint ahogy a szepesi németek, a cipszerek *szász szokások szerint adóznak* a királynak, miközben teljes önkormányzatot kapnak. Ugyanúgy megkapták a később betelepült erdélyi szászok, kunok és a jászok is. A jászok tulajdonképpen megtartották ősi vallásukat és – különös, máig felderítetlen dolog – a katolikus vallást csak Mátyás idejében veszik fel. Hasonlóan saját törvényeik és vezetőik, kenézeik vezetésével jönnek be annak idején. Kelet felől a ruszinok ősei, vagy a Kárpátok magas hegységeit hasznosító vlah, magyar nyelven oláh kenézek *és saját szokásaik szerint adóznak a királynak*.

Persze nyitva van még egy kérdés, aminek valószínűségét egyre több adat bizonyítja, ez pedig László Gyula úgynevezett kettős honfoglalása. Eszerint a magyarság egy része valószínűleg még a honfoglalás előtt a Kárpát-medencébe érkezett, hiszen a krónikák egyöntetűen mondják, hogy a székelyek elébe mennek a honfoglalóknak, és később is sokszor esik szó a székelyekről, akik *saját szokásaik szerint adóznak és építik önkormányzatukat*. De semmiféle, nyelvi bizonyíték nincs arra vonatkozóan, hogy a székelyek valaha más nyelvet beszéltek volna, mint a magyart. Az Intelmek idézett mondatai tehát állameszmeként rajzolják föl, hogy a tarka, sokszínű gazdasági életet lehetővé tevő, Kárpát-medence egységét különböző kultúrák tudják igazán jól kihasználni. Ezeknek a kultúráknak élniük kell, nem szabad homogenizálni, nem lehet etnikai tisztogatásra gondolni sem, mert az gyengíti az összetartozást. Erről szól az a figyelemzetetés a fiának: *ne szórd szét, amit összegyűjtöttem*.

Mit gyűjtött össze? Az itt élőknek megadta a lehetőséget és a hitet abban, hogy egymással békésen is meg lehet élni. Ehhez az állameszméhez az egész középkor folyamán a magyarság mindig ragaszkodott, egészen addig, amíg a Habsburgok nem kezdtek kívülről egy más régió érdekei szerint belenyúlni a Kárpát-medence történetébe. A Habsburg uralom előtt Magyarország lényege éppen ez a csodálatos, sokszínűség. Hiszen voltak itt telepések szinte Európa minden részéből: északi szlávok, nyugati szlávok – vagyis oroszok, lengyelek, csehek, szlovákok –, szlovének, horvátok, románok, németek, olaszok, franciák és a rigómezei csata után Magyarországra költözött szerbek, bolgárok. Keleti töredékek: kazárok, kálizok, úzok, besenyők, kunok, jászok tarkasága. Ezek mind-mind valami különleges színt és értéket jelentettek a Kárpát-medencei sokszínű államban, amiben mindenki megtalálta otthonát, és hazájának érezte. Szent Istvánra, Szent Lászlóra, Mátyás királyra, később Rákóczi alakjára emlékező néphagyomány, például szlovéneknél, vagy a ruszinoknál sokkal gazdagabb, mint a magyaroknál. Saját királyuknak is tekintették, a harmóniában élő ország központját alkotó magyarságot pedig védelmező, nagy testvérek. A Szent Istváni gondolat, állameszme tehát nem a sokszínűség eltüntetése, hanem *megbecsülése, bátorítása*. Abban az időben nehéz lenne – éppen politikai kihasználtsága miatt – a pogányság megtűréséről beszélni, de nem igaz az sem, hogy István karddal és kereszttel, tehát erőszakkal hódította volna meg, s hajította volna keresztvíz alá a magyarságot, ami azért ha így lett volna, emléket hagyott volna. Vannak ugyan apró motívumok, esetek, amit főlnagyítva úgy állítanak be, hogy „a tömjénfüstben aszalódó tömeggyilkos” – ahogy annak idején egy történészkönyv Szent Istvánt nevezte – erőszakolta a keresztény ideológiát. Összehasonlítva más népek megkeresztelkedésének történetével, a lengyeleknél, a litvánoknál, a poroszoknál, sokkal nagyobb volt az erőszak. Nem is kellett nagy erőszak, ha már a honfoglaláskori sírokban ilyen bőven találunk tárgyi bizonyítékot a kereszténységre. A nyelvészeti bizonyítékok még erősebbek, mert a kereszténység egész eszmekörét, magyar szavakkal lehet leírni, nem kell ahhoz latinból, vagy szlávból átvett szó. *Isten, lélek, búcsú*, (mint a bűnöktől való eltávoztatás), *üdvösség, üdvözítés* szavunk honfoglaláskor előtti. Márpedig a kereszténység lényegét fogalmazza meg az üdvözítés: egy méltatlan, bűnei miatt elvesztett ember üdvözül Krisztus halálának az árán. Ez a szó nem szláv, nem latin, nem más – akkor már kereszténnyé lett nép – nyelvéből jött, ez a magyar szókinccs része volt már akkor.

A lényeg itt az Intelmek szempontjából az, hogy ezt a kereszténységet Szent István komolyan veszi, és ő maga is eszerint él. Törvényeit is ennek a keresztény szellemiségnek megfelelően alakítja, ő maga pedig a törvények és az intelmek szellemében cselekszik. Ez a legnagyobb és a legcsodálatraméltóbb a kortársak szemében. Annak a II. Konrádnak az udvari papja, akinek az lett volna a feladata, hogy leírja miként veri le a német-római császár ezt a „göggös”, betolakodott uralkodót, Szent Istvánt, ő ismeri el róla, hogy *kereszténységben utolérhetetlen*, hogy ilyen uralkodó még nem volt.

Mit üzen nekünk ez a király ezer év távlatából? Megváltoztak a körülmények, megváltozott körülöttünk a világ. De a lényege nem veszett el. A kereszténység ma is sok ember számára jelszó, pártok zászlajára is rákerült. Ma mindenféle jelszavakat kiáltanak, s elnevezik magukat ilyennek, s olyanoknak. A gyakorlat és az elvek között óriási a szakadék. Inkább ne használjunk ilyen jelzőket, ha nem vagyunk képesek szolgálni azt. Ez az őszinteség hozzátartozik ahhoz, hogy egységet lehessen teremteni, mert egymásban kételkedő, egymásban nem bízó emberekkel nem lehet semmiféle politikai cselekvésbe, különösen országépítéshez fogni. Ha nincs meg a bizalom, s a bizalmat elsősorban a vezetőknek kell kiérdemelniük. *Csak a gőg alázhat meg!* De nem szabad, hogy ez csak elv legyen. Csak a belső lelkiismeret az, ami eldönti egy politikusról, egy vezérről, egy népet irányító emberről azt, hogy milyen? Rá van bízva a lelkiismeretére? Nincsen rábízva! Ránk van bízva! Ez az a felelősség, amit megoszt a király a tanácsosaival, a vitézekkel és mindazokkal, akiket István felsorol az Intelmekben. Ez felszólítás, ez parancs. Nem magánügye senkinek, még akkor sem, ha engem nem érint, ki hogyan gazdagszik meg, mit beszél, miket csinál. *Minden magyar felelős minden magyarért!* A rossz ellen nem fel lehet, hanem *fel kell* lépni. Hogyan? Összefogással. Összefogás hogy lehetséges? Bizalommal egymás iránt. Egymás iránt is csak akkor van bizalom, ha mindenki igyekszik megvalósítani önmagában azt, amit a király akart megvalósítani: Pius iustus et pacificus. Ez a pius, a *kegyes* szó szorul még magyarázatra, mert hiszen ez is lejáratódott, amikor az 1952-ben vagy 1953-ban megjelent brassúra írja István királyról: szemforgató, tömjénfüstben aszalódott tömeggyilkos. A kegyesség nem áhítatoskodás; nem magánügy, ami a rejtett kamrába való; a kegyesség az örök törvények, legfőképpen a szeretet szerinti élet. A szeretet sem érzemény, nem egy érzés, hanem parancs. S aki ezek szerint él, az bizalmat kaphat, azzal össze lehet fogni. A magyarság sorsa ezen múltott ezer éven keresztül, mintha előre kitűzte volna ez a király azokat a pontokat, amin sorsunk megfordulhat.

Szent István hitt abban, hogy a magyarság itt a Kárpát-medencében elegendő erő. És ne higgyük ma sem, hogy Európa országútján kicsi nemzet, a nagyhatalmaknak kiszolgáltatottak voltunk és vagyunk. Mit tehattünk mi kicsinyek egy mongol birodalom ellen, egy oszmán birodalom ellen, egy Habsburg birodalom ellen, egy szovjet birodalom ellen? Az összefogás hiánya miatt buktunk el mindig. A muhi csatavesztés előtt néhány hónappal azt írja Thomas spalato esperes, hogy a magyar urak röhögnek és előre örülnek annak, hogy majd jön a tatár és megleckézteti ezt a gőgös királyt, aki az egymással torzsalkodó, egymást gyilkoló nagyurak között rendet próbált teremteni. Nem mennek el a hadba, kinevetik, és a király leg-hűségesebb szövetségeseit, a kunokat, Frigyes osztrák herceg segítségével kiverik. Megölik Kötönyt, erre 40 ezer kun harcos családostul pusztítva kivonul az országból. Ha Muhiná! nem csak azok vannak ott, akik kiröhögik a királyt, hanem ott van az a 40 ezer kun, akkor nem IV. Béla menekül el onnan, hanem Batu hagyja ott a fogát. Hiszen Kijev elfoglalása után Batu kezdetben nem mert Magyarország ellen vonulni, olyan nagy híre volt a magyar hadseregnek. S akkor Demeter, Kijev városparancsnoka, aki behódolt a mongol túlerőnek, rábeszéli: ne félj, meghasonlottak a magyarok egymással, a király ellen támadnak az urak, *meghasonlott ország-nak pedig nem adhat győzelmet az Isten.* Batu lesietett a mai Moldvában lévő seregéhez – azt egy angol utazó, aki együtt volt ezzel a hadsereggel, írta le – lelkesítő beszédben rábeszéli a tatárokat, hogy ne féljetek már a magyaroktól, meghasonlottak, nem adhat nekik győzelmet az Isten. Nem is adott. De a bukásában is fordított egyet a világtörténelmen; ez volt az utolsó és a legnyugatibb hadjárata a mongol birodalomnak. Tudjuk, hogy hányszor próbált még bejönni Európába, és elvérzett a magyar védelmen.

Mert nekünk Mohács kell, hogy összefogjunk, és ellenálljunk világhatalmaknak. Mit írt Mohács előtt Borgio követ a pápának? Ha három aranyon meg lehetne váltani ezt az országot, akkor nem lehetne azt se összeszedni. A magyar katona és a magyar hadsereg a legvitézesebb, de az urak egymást eszik és ennyire megosztott országnak nem fog győzelmet adni az Isten. Ha ott van Mohácsnál Szapolyai és Báthory serege, amelyik ott rostokol valahol Szeged környékén, most már mindegy, hogy szándékkal-e, vagy pedig a főúri párt erőszakolja ki, hogy nélkülük támadják meg Szulejmánt, másként végződik a csata. Még így is majdnem elsöprik, a lovasság eléri már Szulejmán sátorát, akkor szólalnak meg – egyes adatok szerint – a türnbergi ágyúk és tűzerek, és verik le a magyar lovasokat. Hogy utána kézsókkal átvegye Szapolyai a koronát a mohácsi síkon. Nekünk Mohács kell! Utána a magyar kultúra és a magyar virtus úgy virágzik fel, hogy egész Európa megcsodálja. Hiába van szétszakítva az or-

szág, benne minden ponton egy olyan szellemi és erkölcsi felemelkedés indul meg, amit egész Európa megirigyelhetett.

Az a bizonyos tordai országgyűlés, amelyik először hirdeti egy ország vallásszabadságát, az sincs előzmény nélkül. Az Árpád-házi királyok korában Magyarország az egyetlen keresztény ország Európában, ahol a zsidóknak és a mohamedánoknak szabad vallásgyakorlatuk van. Az első esztergomi zsinat (1096-1116) már kimondja, hogy minden templomban olyan nyelven kell imádkozni, és a tanítást elmondani, amilyen nyelven a templomban élők értenek. Hol találjuk meg ezt Európában? Az írek, a velszek és a skótok nyelv- és vallásgyakorlatát még a XVI–XVII. században is nem egyszer halállal büntetik. A velszi diákoknak még az I. világháború körüli időben, ha az iskolában saját nyelvükön szólaltak meg, szégyenkötényt kellett viselniük. A bretonok 5 millióan vannak és nem kapták meg azt a jogot, mind a mai napig, amit nálunk a legkisebb nemzetiség, a ruszinok is megkaphattak.

Ahogy mondtam, mind a kereszténység, mind a türelem sem előzmények nélkül való Szent Istvánnál. Ez a tolerancia talán benne volt a magyarság korábbi történetében is, de elvi megfogalmazásában Szent István tette ennek az országnak alapjává.

Ez az ország és e csodálatos gazdasági egység középpontjában, a magyarság csak akkor tudott felvirágozni, ha egységben, ebből a központból gondolkozva egyesítette az érdekeket. Ehhez kell alázat is természetesen, de komolyan kell venni mindazt az eszmét, amit vállalunk. Nekünk Mohács kell! Meg Trianon! De a katasztrófa után mindig jött valami egység, valami összefogás, és bár elkéstünk a reformokkal, a két háború között egy olyan Magyarország kezdett kibontakozni, amelyik megint mintája lehetett volna akár az egyesült Európának is.

Szent István Intelmei időtlenekké váltak, mert olyan értékeket fektettek le, amelyekről bebizonyosodott, hogy országépítőek, és nem akármilyen ország építői. Nem mindegy, hogy mi tartja össze a falakat. Elporladó, idejét múlt, hazugságra épült bauxitbeton, vagy pedig – ahogy minden Szent István ünnepen felolvassák – szilárd alapokra épült kőház. S ez a kőház csak akkor áll meg, ha minden egyes köve komolyan veszi mindazt, amit vállalt, kereszténységét és magyarságát.

Az Intelmek erről szólnak.

Andrásfalvy Bertalan



István és Gizella szobra Veszprémben